

Asin Palacios San Sebastian'da yaz tatilini geçirmektedirken 12 Ağustos 1944'te aniden öldü ve Polloe Mezarlığı'na defnedildi. E. Garcia Gómez, Lasso de la Vega, P. Longás, H. Terrasse, J. D. M. Ford, Louis Gardet, Arthur Jeffery, Abdurrahman Bedevî gibi birçok tanınmış yazar tarafından hayatı ve çalışmaları hakkında yazılar yayımlandı. Ayrıca kitap ve makalelerinin neşredilmesine ölümünden sonra da devam edildi. İspanyolca yazmış olması sebebiyle ülkemizde ancak öteki Batı dillerine yapılan tercümeleriyle tanınan eserleri ölümünden sonra yayımlanan tam listeye göre 245 olarak tesbit edilmiştir. Hakkında çıkmış tek kayda değer Türkçe makale Hilmi Ziya Ülken imzasını taşımaktadır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Diccionario de Literatura Espanola, Madrid 1972; *Diccionario de Autores*, Barcelona 1973; Abdurrahman Bedevî, *Devrû'l-'Arab ft tekvûnî'l-fikrî'l-Ürubbî*, Beyrut 1979, s. 47-65; a.mlf., "Miguel Asin y Palacios", *Mevsû'atü'l-müşteşrikin*, Beyrut 1980, s. 75-81; Necib el-Akîkî, "Asin Palacios, D. M.", *el-Müşteşrikin*, Kahire 1980, II, 194-196; P. Longas, "Bibliyografia de Don Miguel Asin", *al-Andalus*, IX/2 (1944), s. 293-319; A. Jeffery, "Miguel Asin", *MW*, XXXV/4 (1945), s. 273-280; L. Gardet, "Hommage à Don Miguel Asin y Palacios", *IBLA*, VIII (1945), s. 229-234; Hilmi Ziya Ülken, "Dante ve Mirâç Divına Comedia'nın İslam Kaynakları", *İstanbul Mecmuası*, sy. 58, İstanbul 1946, s. 4-7; Rızâ Rızâzâde Lengrûdî, "Asin Palacios Miguel", *DMBİ*, I, 397-398.

MAHMUT ŞAKİROĞLU

Asî

(bk. BAĞY).

ASİLİ

(الاصيلي)

Ebû Muhammed Abdullâh
b. İbrâhîm b. Muhammed el-Ümevî
el-Endelüsî el-Asîlî
(ö. 392/1002)

**Mâlikî fakihî,
muhaddis ve kelâm âlimi.**

Endülüs şehirlerinden olan Sezûne ve Cezîretülhadrâ asıllıdır. Ailesiyle birlikte Asîle'ye (Fas'ta Tanca yakınlarında bir şehir) yerleşti. Burada büyüyen ve ilk tahsilini yapan Asîlî 342'de (953) Kurtuba'ya gitti. Devrin önde gelen âlimlerinden hadise ve fıkıh okudu. Bu arada Vâdîl-hicâre'ye gidip Vehb b. Meserre'den yedi ay kadar hadis dersi aldı. 962'de

tahsil için Endülüs'ten ayrıldı. Kuzey Afrika'da Mâlikî mezhebinin en büyük temsilcisi olan İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî ve diğer bazı âlimlerle görüştü. İbn Ebû Zeyd onun Endülüslü hocalarından rivayet ettiği hadisleri yazarak kendisinden istifade etti. Asîlî daha sonra Mısır'da Hamza el-Kinânî, İbn Hayyeveyh ve daha başka âlimlerden, aslen Bağdatlı olup Mekke'de ikamet etmekte olan Ebû Bekir el-Âcürri'den ve Bağdat'ta Mâlikî fıkının önde gelen temsilcisi Ebû Bekir el-Ebherî başta olmak üzere birçok ilim adamından fıkıh ve hadis tahsil etti. Daha sonra kendisinden hadis rivayet edecek olan Dârekutnî ile buluştu ve her ikisi de birbirlerinden hadis dinlediler. Ayrıca Asîlî, Ebû Ahmed el-Cürcânî'den ve Ebû Zeyd el-Mervezî'den *Şaḥîḥ-i Buḥârî*'yi dinledi. Kûfe, Basra ve Vâsıt'a gitti. On üç yıl kadar süren bu doğu seyahati sonunda Endülüs'e döndü. Sarakusta'da (Saragossa) bir süre kadılık yaptıktan sonra bu görevinden ayrılarak Kurtuba'da şûra üyesi oldu. 19 Zilhicce 392'de (29 Ekim 1002) altmış sekiz yaşlarında iken burada vefat etti.

Zamanında Endülüs'te Mâlikî mezhebinin önde gelen temsilcisi ve aynı zamanda Buhârî'nin râvilerinden biri olan Asîlî, Endülüs'e döndükten sonra *Şaḥîḥ-i Buḥârî*'yi, doğu seyahati sırasında Mekke ve Bağdat'ta kendisinden iki defa dinlediği Ebû Zeyd el-Mervezî'nin rivayetiyle okuttu. Özellikle hadis ve hadis tenkidinde kuvvetli bilgi sahibiydi. İmam Mâlik'in görüşlerini çok iyi bilen ve taklide karşı olan Asîlî'nin bazı konularda kendine has görüş ve ihtihadları vardır. Endülüs'te Eş'arîlik, aynı zamanda güçlü bir kelâm âlimi olan Asîlî vasıtasıyla yayılmıştır. Talebeleri arasında en çok tanınanı Mâlikî fakihî Ebû İmrân el-Fâsî'dir. Kaynaklarda adları geçen ve haklarında fazla bilgi bulunmayan eserleri içinde en önemlisinin *ed-Delâ'il* (el-Âşâr ve'd-delâ'il) *'alâ ümmehâtî'l-mesâ'il* adlı kitabı olduğu anlaşılmaktadır. Asîlî'nin İmam Mâlik, Şâfiî ve Ebû Hanîfe arasındaki görüş ayrılıklarına temas ettiği, *el-Muvaḥḥat*'ın bablarına göre tertip edilen bu mukayeseli fıkıh kitabı, talebesi Ebû Saîd İmrân b. Abdü Rabbih el-Meâfirî tarafından ihtisar edilmiştir. İbnü't-Tallâ el-Kurtubî, *Aḳḳiyetü Resûlillâh* (Halep 1982) adlı kitabında bu eserden nakiller yapmıştır. Asîlî'nin kaynaklarda adları geçen diğer eserleri ise *el-İntişâr* ve *Nevâdirü ḥadis*'tir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tâcû'l-'arûs, "asıl" md.; İbnül-Faradî, *Târîḥu 'ulemâ' l'l-Endelûs*, Kahire 1966, s. 249; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1966, s. 257-258; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik* (nşr. Ahmed Bükeyr Mahmûd), Beyrut 1387/1967, I, 16, 201; II, 642-648, 729; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, s. 450; Yâkût, *Mu'cem*, I, 213; Zehebî, *Tezkiretül-huffâz*, III, 1020; a.mlf., *A'lâmü'n-nübela'*, XVI, 560-561; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzeheb*, I, 433-435; Safedî, *el-Vâft*, XVII, 7; *İzâhu'l-meknûn*, I, 477; H. R. İdris, "Deux juristes kairouanais de l'époque ziride: Ibn Abi Zaid et Al-Qâbişî (X^e-XIe siècle)", *Annales de l'Institut d'études orientales*, XII, Alger 1954, s. 135-136.

VECDİ AKYÜZ

ASİR

(عسير)

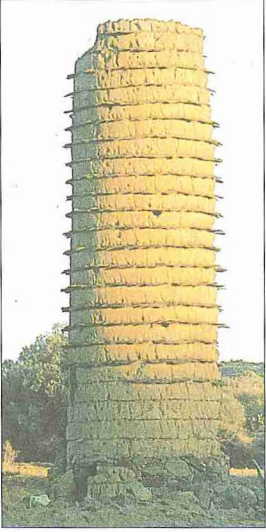
Suudi Arabistan'ın güneybatısında yer alan idarî bir bölge.

Yüzölçümü 400.000 km² olup nüfusu 1984'te 1.100.000 civarında idi. Hicaz ile Yemen arasındaki Serât (Serevât) denilen dağlık kesimi içine alan Asîr, aslında coğrafi bir bölgenin adı değildir; XIX. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan bu ad bölgedeki kabilelerden alınmış olmalıdır. Necran ile Nimas arasındaki dağlık bölge Asîr adını alırken Yemen'den Kahme'ye kadar olan Kızıldeniz sahilindeki ovalık saha da Tihâme Asîri olarak adlandırılmıştır. Merkezi Ebhâ olan yüksek kesimde Benî Mugayd, Benî Mâlik, Alkam ve Rebîa ile Rufeide kabileleri federasyonu bulunmaktadır. Tihâme Asîri kıyılarında da Kahme, Şukayk ve Cîzân limanları yer almaktadır.

İslâm'dan önce Cüreş diye bilinen bu bölgede Kahtânîler'den Ezd, Becile ve

Asîr'den
İmam
Yahyâ
adına
basılmış
1330 (1912)
tarifli
bakır sikke
(İstanbul
Arkeoloji
Müzesi,
Teşhir, nr. 915)

Asir'de
Ebhâ Kalesi
kalıntılarından
bir görünüş

Has'am gibi birçok kabile yaşıyordu. Bunlar Mekke'nin fethinden sonra hicretin 10. yılında müslüman oldular ve Hz. Peygamber'e biat ettiler. Mürtedlere karşı yapılan savaşlarda mücadelelere başarıyla katılan bölge halkı, daha sonraları Sâsânîler'e karşı yapılan savaşlarda büyük yararlıklar gösterdiler; bir kısmı da Küfe ve Basra'ya yerleşti. Emevîler zamanında Asir bölgesi Mekke Emîrliği'ne bağlandı, Abbâsîler'in zayıfladığı sıralarda ise Tolunoğulları'nın (868-906) idaresine girdi. 906-942 yılları arasında tekrar Abbâsî idaresine geçen bölge, İhşîdîler ve Fâtımîler zamanında Mısır'a bağlandı; Yemen'deki Benî Ziyâd, Benî Hemdân, Eyyübîler ve Resulîler zamanlarında ise Yemen hâkimiyetinde idi. XVI. yüzyılda Osmanlı topraklarına dahil edilmesinden itibaren Yemen eyaleti içinde zikredilen Asir, Vehhâbîler'in bu civardaki faaliyetlerine kadar pek dikkat çekmemiştir. Asir'de Vehhâbîliğin yerleşmesinden sonra, isyanların bastırılması sırasında bölgenin itaate alınması için çalışmalar yapıldı. Ancak Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın gönderdiği askerî kuvvet sarp dağlarda yaşayan Asirîliler'e karşı başarılı olamadı (1824).

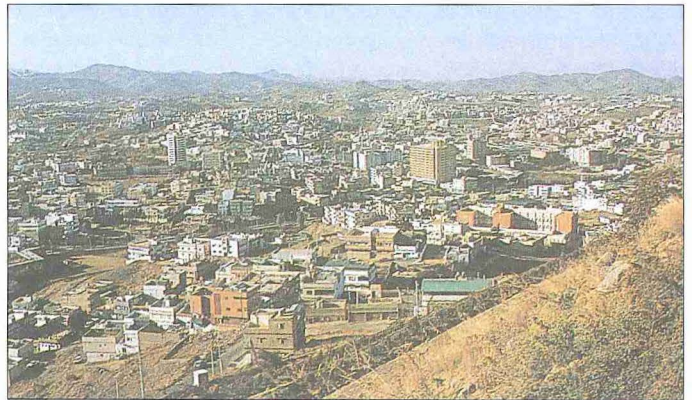
1840 Londra Mukavelesi hükmü gereğince Arabistan'dan çekilmek zorunda kalan Mısır askerinin yerine dört yıl sonra İstanbul'dan küçük bir askerî kuvvet gönderildi. Mısır ordusunun çekilmesi ile Asir dağlarında hâkimiyet kuran Âiz b. Mûsâ Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandı. Bazı mevkileri ele geçiren Âiz garnizonun bulunduğu Hudeyde'yi de kuşattı. Ancak onun ölümü kuşatmanın sonuçsuz kalmasına yol açtı. Yerine geçen oğlu Muhammed de babası gibi Osmanlılar'dan ayrılma taraftarı idi; nitekim 1863'te Yemen'e saldırmış ve hatta bazı kaleleri ele geçirmişti. Bunun üzerine Osmanlı Devleti yeni bir birlik gönderme kararı aldı; diğer taraftan da isyanı önlemek için 1866'da kendisine "emîrül-ümerâ" pâyesiyile Asir kaymakamlığını verdi (BA, İrâde-Dahiliye, nr. 38253). Buna rağmen Muhammed b. Âiz 1869'da yeniden harekete geçerek Türk kuvvetlerini Asir'in sahil şehirlerinden çekilmeye mecbur bıraktı. Bunun üzerine tekrar, 1871'de, Süveyş Kanalı'nın da açılmasından faydalanarak Redif Paşa kumandasında on altı tabur piyade ve iki tabur topçudan meydana gelen askerî bir birlik "fırka-i ihtiyâtiyye" adı altında Asir'e gönderildi; fırkada Ahmed Muhtar Paşa, Miralay Osman Bey (Gazi Osman Paşa) ve Süleyman Bey de (Paşa) bulunuyordu. Kunfüze'ye çıkan birlik önce Asir'de bir ıslah hareketine girişti ve bu sırada da Hudeyde'ye hücum eden isyancıları mağlûp ederek Âiz'in merkez üssü durumunda bulunan dağlık alanlar ile Rebeze Kalesi'ni ele geçirdi (BA, İrâde-Dahiliye, nr. 43994). 1872'de yapılan bu harekât sırasında Muhammed b. Âiz'in de öldürülmesi üzerine Asir, Yemen vilâyetine bağlı bir mutasarrıflık haline getirilerek (BA, İrâde-Meclis-i Mahsûs, nr. 1705) Ebhâ, Benî Şehr, Gâmid, Kunfüze, Muhâil, Ricâl Elma' ve Sabyâ olmak üzere yedi kazaya ayrıldı ve mutasarrıflığına Ferik Mustafa Paşa, mutasarrıf muavinliğine de Ömer Efendi tayin edildi. Bununla beraber tam bir sükûnet sağlanamamış ve Osmanlı Devleti zaman zaman isyan hareketleri görülen Asir'de devamlı bir askerî birlik bulundurmamak, diğer taraftan da bölgedeki şeyhleri taltif etmek zorunda kalmıştır. Nitekim 1884'te Muhâil kazası kaymakamlığı, İstabl-ı Âmire müdürlüğü pâyesiyile Şeyh Saîd b. Âiz'e verilmiş (BA, İrâde-Dahiliye, nr. 71706), Muhammed b. Âiz'in annesi

ile kardeşinin kızına da maaş bağlanmıştı (BA, İrâde-Şûrâ-yı Devlet, nr. 4423).

XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Asir'de Ahmedîyye (İdrîsîyye) tarikatının faaliyetleri görülmeye başladı. Fas'tan gelerek Sabyâ'ya yerleşen tarikatın kurucusu Ahmed b. İdrîs'in torunlarından olan Seyyid Muhammed b. Ali el-İdrîsî, Türk kuvvetlerinin Yemen'de meşgul olmasından faydalanarak kendi bölgeleri olan Sabyâ ile Ebû Arîş'te isyan bayrağını açtı ve Ebhâ'da da Türkler'i kuşattı. Ancak Mekke Emîri Şerîf Hüseyin b. Ali bir müfreze göndererek Ebhâ'yı muhasaradan kurtardı (1911). Diğer taraftan İdrîsî, Ahmed İzzet Paşa'nın Yemen'de İmam Yahyâ ile anlaşması üzerine zor durumda kalınca Kızıldeniz'in öteki kıyısında bulunan İtalyanlar'ın yardımını istedi. Fakat sağladığı yardımla ancak dağlık kesimde tutunabildi. İdrîsî 1915'te de Türkler'e karşı İngilizler'le iş birliği yaptı ve I. Dünya Savaşı sonunda Türkler'in mağlûbiyeti üzerine İngilizler Hudeyde Limanı'nı İdrîsîler'e verdiler. İdrîsî bundan sonra dağlık bölgeyi de hâkimiyeti altına almaya çalıştı, ancak Ebhâ Emîri Hasan b. Muhammed Âiz'in muhalefeti ile karşılaştı ve 1920'de Arabistan Emîri Abdülazîz b. Suûd'dan yardım istemek zorunda kaldı. Fakat Abdülazîz b. Suûd Ebhâ'yı kendi hesabına zaptetti ve daha sonra da bütün dağlık bölgeler Suûd topraklarına katıldı. 1922'de Muhammed el-İdrîsî'nin ölümü Asir'in tamamen Suûd idaresine girmesine yol açtı. Öte yandan Asir üzerinde hak iddia eden Yemen ile Suudi Arabistan arasında İngiltere'nin aracılığı ile imzalanan Tâif Muahedesi (Mayıs 1934), diğer İdrîsî topraklarının da Suudi Arabistan'a dahil edilmesiyle kesin bir çözüme kavuştu.

Bugün Asir'de şehir, kasaba ve köy olmak üzere 516 yerleşim merkezi var-

Asir'e bağlı
en önemli
şehirlerden
biri olan
Ebhâ'dan
genel bir
görünüş

dir ve bölgenin en önemli şehirlerini Ebhâ ile Hamis Müşeyt teşkil etmektedir. Suudi Arabistan'ın nisbeten dağlık ve serin bir bölgesi olması dolayısıyla Ebû Hayâl, Sevede, Hadbe, Delegân, Hâble ve Kar'a gibi birçok sayfiye yerinin toplandığı AsİR'de çeşitli dinlenme tesisleri de kurulmuş bulunmaktadır. AsİR'in merkezi olan Ebhâ'da bir hava alanı ile tıp, eğitim, Arap dili-sosyal bilgiler ve İslâm hukuku fakülteleri bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HH, nr. 13649, 20429 (E), 20479 (A), 20517, 20554, 36070; BA, İrade-Dahiliye, nr. 36233, 36674, 38253, 43994, 44056, 45972, 71706; BA, İrade-Meclis-i Mahsûs, nr. 1213, 1222, 1705; BA, İrade-Şûrâ-yı Devlet, nr. 4423; C. Niebuhr, *Reisebeschreibung nach Arabien und andern umliegenden Ländern*, Kopenhagen 1778, III; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, III, 166-173; Rüşdî, *Yemen Hâtırası*, İstanbul 1325; Âtîf Paşa, *Yemen Târîhi*, İstanbul 1326; Mustafa Fayda, *İslâmiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 51-65; *AsİR, arzû'l-hayr ve'l-cemâl* (Suudi Arabistan Tanıtma Bakanlığı yayını), Riyad, ts.; *Arabian Boundaries, Primary Documents 1853-1957* (ed. R. Schofield — G. Blake), Oxford 1988, s. 189, 603-607; John Baldry, "The Powers and Mineral Concessions in the Idrisi Imâmate of 'AsİR, 1910-1929", *Ar.S*, II (1975), s. 76-107; Abdülmün'im Abdülazîz Reslân, "Ba'zu istihkâmâtı muntakati 'AsİR-i'l-harbiyye fi'l-'ahdi'l-'Osmânî", *Mecelle-tü'l-Bahşî'l-'ilmî ve tûrâşî'l-İslâmî*, V, Mekke 1981, s. 379-406; *Kâmûsü'l-'a'lâm*, IV, 3154-3155; Besim Darkot, "AsİR", *İA*, I, 674-675; R. Headley — W. Mulligan — G. Rentz, "AsİR", *EI*² (İng.), I, 707-709.

YUSUF HALAÇOĞLU

ÂSİTÂN-ı KUDS

(آستان قدس)

Şiîler'in
sekizinci imamı Ali er-Rızâ'nın
İran'ın Meşhed şehrindeki
türbe ve külliyesi.

Bugünkü Horasan'ın merkezi durumunda olan Meşhed şehri kurulmadan önce aynı yerde Tûs vilâyetinin Nûkân kazasına bağlı Senâbâd köyü bulunmaktaydı. Hârûnürreşîd Horasan seferi sırasında ölünce (193/809) adı geçen köyde gömüldü ve mezarına Horasan umumi valisi olan oğlu Me'mûn bir türbe yaptırdı. Kendisine Merv şehrini merkez yapan Me'mûn, babasının ölümünden sonra ağabeyi Halife Emîn ile giriştiği siyasi mücadelede mutedil Şiî kitlesini kazanmak ve Bağdat'taki Abbâsî hilâfeti-ne karşı olan İranlılar'ı memnun etmek gayesiyle İmam el-Hüdâ lakabını aldı. Emîn'in öldürülmesinden sonra Merv'de kendisine biat edilen Me'mûn, Şiî-

ler'in sekizinci imam kabul ettikleri Ali b. Mûsâ el-Kâzım'ı (Ali er-Rızâ) veliaht tayin ederek Merv'e getirtti ve kızı Ümmü Habîb ile evlendirdi (816). İki yıl sonra Bağdat'taki isyanları bastırmak üzere Merv'den Ali er-Rızâ ile birlikte hareket eden Me'mûn babasının kabrinin bulunduğu köye giderek bir müddet orada kaldı. Bu sırada Ali er-Rızâ âniden öldü. Cenazesi kayınpederi Halife Me'mûn tarafından kaldırıldı ve Hârûnürreşîd'in mezarının baş tarafına, batı yönüne defnedildi. Şiîler'ce Me'mûn tarafından zehirleterek öldürüldüğü iddia ve kabul edildiğinden aynı zümre tarafından şehid sayılan Ali er-Rızâ'nın kabrinin bulunduğu yere "şehitlik" anlamında **meşhed** adı verildi. Sonraki asırlarda burası gelişerek büyük bir külliye halini aldı. Bu külliyeinin etrafında teşekkül eden şehre de Meşhed denildi.

Kısa zamanda İmam Ali er-Rızâ Türbesi halini alan Hârûnürreşîd'in türbesinde, yapıldığı tarihten itibaren Deylemli'ler'e kadar herhangi bir değişiklik veya ilâvenin olup olmadığı bilinmemektedir. Türbede ilk süslemeler Deylemli'ler döneminde yapılmaya başlandı. Buraya gösterilen ilgi ve yapılan yardımlara kızan Gazneli Hükümdarı Sebük Tegin (977-997) türbeyi yıktırdı ve tamir edilmesini yasakladı. Ancak oğlu Sultan Mahmud döneminde (998-1030) ayakta kalan 2 m. yüksekliğindeki duvardan da faydalanılarak türbe onarıldı. Tavana kubbesi bir biçim verildi. Dönemin Nişâbur valisi Ebû'l-Fazl Sûrî, Gazneli devlet adamlarından Ebû Bekir Şâhmerd'in tamir ettiği türbeye birçok bina ile bir minare yaptırdı, ayrıca satın aldığı bir köyü de buraya vakfetti. Bu minare ve yine bu dönemde Gazneli Sultân Mesud'un (1030-1040) münşisi Ebû'l-Hasan-ı İrâkî'nin yaptırdığı bir mescid (Mescid-i Bâlâser) günümüze kadar gelmiştir. 1153'te meydana gelen karışıklıklar sırasında çok zarar gören bu yapılar Sultân Sencer tarafından tamir ettirildi. Arkasından Sencer'in yeğeni Karahanlı Prensi Mahmud'un kızı Terken Zümür-rüd Melike Hatun, türbe duvarının döşemeden itibaren 1 m. yüksekliğe kadar olan kısımlarını çok güzel çinilerle kaplattı. Yazısı da güzel olan bu hanım kendi hattıyla yazdığı Kur'an cüzlerini de türbeye vakfetti (1162). Hârizmşahlar devrinde de türbeye yeni tezyinî unsurlar ilâve edilmiştir.

Moğol istilâsından önce bir külliye niteliğini kazanan Âsitân-ı Kuds, Moğollar'dan Toluy Han tarafından harap edildi.

Uzun yıllar böyle kaldıktan sonra İlhanlı hükümdarlarından Gazan Han (1295-1304) türbenin kubbesinin yapılmasını emretti. Kardeşi Olcaytu Hudâbende (1304-1317) büyük bir gayretle bu işi tamamladı (1316). O dönemde Âsitân-ı Kuds, İmam Ali er-Rızâ'nın mezarının bulunduğu harem, haremın kuzey duvarına bitişik bazı küçük binalar ve Gazneliler döneminden kalma Mescid-i Bâlâser'den oluşuyordu.

Âsitân-ı Kuds Timur'un oğlu Şâhruh dönemine (1405-1447) kadar büyük bir değişiklik geçirmemiştir. Bu dönemde Emîr Gıyâseddin'in kızı Gevher Şâd Ağa da kocası Şâhruh'un hâturasına türbenin kible tarafına bir cami (Mescid-i Câmî) yaptırdı (821/1418). Külliyeinin güney alanı içinde bulunan ve Türkistan mimari üslûbunu taşıyan bu cami Timur-lular döneminin en güzel mimari eserlerinden biridir. Gevher Şâd mescide ek olarak türbe ile cami arasında yer alan Dârülhuffâz, Dârülhuffâz'la külliyeinin güneyinde yer alan Dârüssiyâde ve Dârülhuffâz'ın doğusunda Tahvilhane veya Hizâne-i Âsitân-ı Kuds adını taşıyan üç bina daha yaptırdı. Dârülhuffâz'ın duvarının etek kısmı oyma taş, Dârüssiyâde'ninki ise Timur devri çinileri ile kaplıdır. Timurlular'ın son döneminde Hüseyin Baykara, Ali Şîr Nevâî'nin ravzasının kuzeyinde küçük bir avlu (sahn) yaptırdı. Eski avlunun güney kenarı da onun eseridir. Hüseyin Baykara'nın veziri Ali Şîr Nevâî'nin tâlimatı ile eski avlunun (sahn-ı köhne) ilk altın kaplamalı eyvanı yapıldı. Eyvandaki bir kitâbe, eski avlu ile eyvanın 1470-1480 yılları arasında yapıldığını göstermektedir.

Safevîler döneminde Şah Tahmasb (1524-1576) haremın kubbesini ve kubbe yanındaki minareyi tamir ettirip altınla kaplattı. Bu dönemde tevhidhane-nin revakı ile türbenin doğusunda Hâtem Hânî, kuzeydoğusunda Safevî devrinin en güzel çinileriyle kaplı Allahverdi Han, Dârülhuffâz'ın doğusunda Opok Mirza kümbetleri (kubbe), türbeye ve Allahverdi Han Kümbeti'ne bitişik olan Mescid-i Riyâz (Mescid-i Zenâne) ve Ali Şîr Nevâî Kümbeti'nin güneyinde yer alan el yazması Kur'an-ı Kerîm'lerin saklandığı Kur'an-hane yapıldı. Afşarlar zamanında da 1729, 1733-1734 yıllarında bazı tamir ve tezyinat yapılmıştır.

Kaçarlar döneminde Feth Ali Şah (1797-1834) haremın etrafında revakların doğusunda yeni avluyu yaptırmış (sahn-ı